

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน(NGOs) คณะกรรมการ
ลุ่มน้ำ ภาคเอกชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ผู้นำชุมชนและผู้รู้ในชุมชน ศึกษา
ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่
หลากหลาย ได้แก่ การสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา ดังนั้นการ
กำหนดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างจึงแตกต่างกันไปตามวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.2.1 การสอบถาม

1) การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่

กำหนดอำเภอที่เป็นตัวแทนของพื้นที่จังหวัดราชบุรีในพื้นที่ สภาพนิเวศ 2
พื้นที่ โดยพิจารณาจากประเด็นปัญหาที่สำคัญบางพื้นที่ครอบคลุมทุกประเด็นในการศึกษา และ
สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาได้ดังนี้

(1) **พื้นที่ลุ่มน้ำสาขาลำภาษี** คัดเลือกอำเภอแบบเจาะจง (purposive
sampling) 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านคา และอำเภอสวนผึ้ง

(2) **พื้นที่ราบแม่น้ำแม่กลองในจังหวัดราชบุรี** คัดเลือกอำเภอแบบเจาะจง 2
อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางแพ และอำเภอดำเนินสะดวก

2) การสุ่มตัวอย่าง

ทำการสุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่อำเภอตามข้อ 1) ทั้ง 4 อำเภอ แบบ
เจาะจงในกลุ่มประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการน้ำได้ โดยมีจำนวน
กลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอๆ ละประมาณ 30 คน ซึ่งในการเก็บตัวอย่างได้ทำการเก็บตัวอย่างได้
จริง จำนวน 134 ราย

1.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากตัวแทนผู้นำกลุ่มประชาชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการน้ำ อำเภอละ 5 รายใน 4 อำเภอ รวม 20 ราย
มีกลุ่มตัวอย่างโดยสรุป ดังนี้

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างและจำนวนประชากร

พื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดราชบุรี	อำเภอ	จำนวนการเก็บข้อมูลโดยการ สอบถามประชาชน (ราย)	จำนวนการเก็บข้อมูลการ สัมภาษณ์เชิงลึก (ราย)
1. ลุ่มน้ำสาขา ลำภาชี	บ้านคา สวนผึ้ง	36 34	5 5
2. ที่ราบแม่น้ำ แม่กลอง	บางแพ ดำเนินสะดวก	33 31	5 5
รวม		134	20

1.2.3 การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา (best practice)

ทำการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาที่มีการบริหารจัดการน้ำที่ดีจากพื้นที่จังหวัดราชบุรี จำนวน 2 ชุมชนโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาดังนี้

- 1) เป็นพื้นที่ประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ปัญหาป่าต้นน้ำเสื่อมโทรม ปัญหากล้วยแล้ง ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำเสีย และปัญหาการบริหารจัดการน้ำ
- 2) เป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงของปัญหา
- 3) เป็นพื้นที่ที่สามารถแก้ปัญหาจนประสบความสำเร็จ
- 4) เป็นตัวอย่างที่ดีในการแก้ไขปัญหา
- 5) การให้ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน/จิตอาสา
- 6) เป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 7) เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่ม กลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจน
- 8) เป็นพื้นที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงาน/ภาคีหรือเครือข่ายต่างๆ ได้

จากเกณฑ์ดังกล่าว ชุมชนที่ศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรีที่คัดเลือกได้จำนวน 2 ชุมชน คือ

- 1) กลุ่มน้ำสาขาลำภาชี ในพื้นที่สูง ได้แก่ บ้านบางกะมา ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา
- 2) ที่ราบแม่น้ำแม่กลอง ในพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านสะพานดำ ตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ

2. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ระยะเวลา 8 เดือน เริ่มตั้งแต่ เดือนกันยายน 2554 ถึง เมษายน 2555

3. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 วางแผนการดำเนินงานวิจัย

3.2 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการน้ำแบบบูรณาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 จัดทำเครื่องมือการวิจัยและทดสอบเครื่องมือการวิจัย

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสอบถาม ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

3.4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับประชาชนและผู้นำชุมชน

2) เก็บข้อมูลกรณีตัวอย่าง (Best Practice) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ ประชาชน เพื่อถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างชุมชนที่มีการบริหารจัดการน้ำที่ดี 2 กรณีตัวอย่างจังหวัดราชบุรีในพื้นที่สูง ได้แก่ บ้านบางกะมา ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา และในพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านสะพานดำ ตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

4. เครื่องมือในการวิจัย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายประเภทได้แก่ แบบสอบถามกับประชาชน แบบสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนและผู้นำชุมชน ประเด็นการถอดบทเรียน จากกรณีศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

4.2.1 แบบสอบถาม โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบของเนื้อหาข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ แล้วนำเครื่องมือไปตรวจสอบความน่าเชื่อถือก่อนปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการทรัพยากรน้ำ และการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4.2.3 ประเด็นการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษา โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสอบถามแล้วนำมากำหนดกรอบเนื้อหาการถอดบทเรียน โดยมีประเด็นการถอดบทเรียนดังนี้

- 1) บริบทของพื้นที่
- 2) สถานการณ์ปัญหาเดิม ผลกระทบ รูปแบบ วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) นโยบายกฎระเบียบกฎเกณฑ์ การอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ กลไกการบริหารจัดการของชุมชน(กลุ่ม/องค์กร) และบทบาทของหน่วยงานภาคี
- 4) การเรียนรู้ของชุมชน ระบบข้อมูล การเตือนภัย และการรณรงค์
- 5) เครื่องมือสำหรับบริหารจัดการ เช่น การประเมินทรัพยากรน้ำ แผนจัดการการบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทาน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และความคิดเห็นของเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การเก็บค่าน้ำ ค่าบริการ สิ่งจูงใจให้ใช้น้ำอย่างประหยัด และการจัดการน้ำเชิงพาณิชย์ ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย
- 6) ผลการดำเนินงาน ผลการเปลี่ยนแปลงจากการจัดการน้ำของชุมชน อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ไข ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ
- 7) ข้อคิดบทเรียนที่ได้จากกรณีศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามระเบียบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การจำแนกประเภท การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การศึกษาความเป็นเหตุและผล

